

DOI <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-132-154>

УДК 37:001.891(477):37.091.4Монтессорі

Світлана Лапаєнко,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0412-6618

e-mail: slapaenko@ukr.net

Тетяна Павленко,

науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3244-7897

e-mail: tetana1806@gmail.com

Євгенія Демида,

молодший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та

біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна

e-mail: evgeshadem@i.ua

РЕЦЕПЦІЯ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті здійснено аналіз процесу рецепції ідей Марії Монтессорі в українському науково-педагогічному дискурсі. Досліджено основні концептуальні положення монтессорі-педагогіки та їхню адаптацію до сучасних освітніх реалій України. Проаналізовано наукові праці українських вчених, присвячені впровадженню методики М. Монтессорі в систему дошкільної та початкової освіти. Особливу увагу приділено аналізу змістових напрямів досліджень, що висвітлюють значення свободи вибору, самостійності та індивідуалізації освітнього процесу в контексті сучасної освітньої реформи. Охарактеризовано переваги монтессорі-підходу для розвитку дитини, зокрема його вплив на формування сенсорних, когнітивних і соціально-емоційних навичок. Визначено, що методика М. Монтессорі активно використовується в закладах дошкільної освіти України та впливає на розвиток інклюзивної педагогіки. Окреслено проблемні аспекти імплементації монтессорі-педагогіки в українській освітній системі, серед яких питання підготовки педагогів,

адаптації методичних матеріалів та відповідності освітнім стандартам. Схарактеризовано ключові педагогічні умови, які сприяють розвитку самостійності дітей у монтесорі-освіті. Важливу роль у цьому відіграє підготовлене середовище, де всі навчальні матеріали доступні для дітей, що дає їм змогу самостійно обирати завдання та працювати у власному темпі. Одним із ключових принципів методики є свобода вибору, яка дозволяє дітям самостійно вирішувати, з яким матеріалом і як довго вони працюватимуть. Принцип «допоможи мені зробити це самому» є визначальним у монтесорі-підході: педагог створює умови, у яких дитина навчається самостійно. Особливістю монтесорі-класів є різновікові групи, де діти навчаються співпраці, взаємодопомозі та відповідальності. Важливим аспектом є розвиток самодисципліни, оскільки дитина самостійно керує власною поведінкою, вчиться дотримуватися правил та відповідати за свої дії. Встановлено перспективи подальших наукових досліджень у цій сфері, зокрема щодо вдосконалення педагогічних стратегій, оптимізації освітнього середовища та інтеграції цифрових технологій у межах монтесорі-методу.

Ключові слова: монтесорі-педагогіка, монтесорі-педагог, монтесорі-матеріали, рецепція педагогічних ідей, дошкільна освіта, сенсорний розвиток дитини, соціальне виховання, педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна українська освіта перебуває в стані активного реформування, спрямованого на впровадження інноваційних педагогічних підходів, що забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини. У цьому контексті зростає інтерес до педагогічної спадщини Марії Монтесорі – італійської лікарки, педагога та філософа, яка розробила унікальну методику виховання та навчання дітей, що базується на принципах свободи, самостійності, природовідповідності та індивідуального підходу. Перші розробки творчості Марії Монтесорі в Україні розпочалися ще на початку ХХ століття, коли її педагогічні ідеї почали проникати в науково-освітній дискурс. У 1910–1920-х роках українські педагоги та дослідники виявляли зацікавленість методикою Монтесорі, зокрема в контексті пошуку альтернативних підходів до навчання та виховання дітей. Важливий внесок у популяризацію монтесорі-педагогіки зробила С. Русова, яка вивчала можливості її адаптації до українських реалій дошкільного виховання (Русова, 1996). Наприклад, у 1920-х роках окремі елементи методики впроваджувалися в дитячих садках і початкових школах, особливо в межах експериментальних

освітніх проєктів. Відтоді педагогічні концепції Марії Монтессорі є предметом наукового осмислення, творчої інтерпретації та практичного втілення в умовах динамічного реформування системи вітчизняної освіти. Із плином часу, в умовах глобальних освітніх змін, педагогічні ідеї Марії Монтессорі набувають нової глибини та значущості. У європейських, північноамериканських, азійських та австралійських освітніх системах спостерігається інтенсивне впровадження методики Марії Монтессорі, як у її класичній формі, так і в адаптованих моделях, що враховують локальні культурні традиції та соціальні реалії. Водночас в українському науково-педагогічному просторі засвоєння її ідей має власну динаміку й специфіку, обумовлену як соціокультурними особливостями, так і станом розвитку освітньої думки та практики. Авторська концепція Монтессорі, що ґрунтується на принципах вільного саморозвитку дитини в сприятливому навчальному середовищі, зберігає актуальність і вплив у сучасній педагогічній теорії та практиці (Павленко, 2023; Хопта, 2020b).

Аналіз освітньої практики, який міститься у наукових розробках, дає можливість встановити, що, незважаючи на зростаючий інтерес до монтессорі-педагогіки в Україні, її впровадження все ще зустрічає певні труднощі. Серед основних проблем – недостатня кількість кваліфікованих монтессорі-педагогів, що зумовлює складність в організації відповідного освітнього процесу. Окрім того, існує проблема адаптації монтессорі-методів до вимог сучасних освітніх стандартів та програм, які значною мірою орієнтовані на традиційні підходи до навчання та оцінювання. Також важливою є потреба в глибшому осмисленні концептуальних засад монтессорі-педагогіки, оскільки її впровадження вимагає не лише зміни методик викладання, але й переосмислення самого підходу до освітнього процесу. Це включає у себе, перш за все, формування нової ролі педагога-наставника, що розуміє важливість індивідуального підходу до кожної дитини. Окрім того, створення навчальних середовищ, які відповідають вимогам монтессорі-педагогіки, потребує значних фінансових витрат на спеціалізовані навчальні матеріали. В Україні традиційно більше схиляються до

класичної системи освіти, тому ідеї самостійної роботи та індивідуального підходу, що є основою монтессорі-педагогіки, сприймаються як новаторські або навіть нестандартні для багатьох педагогів. Наразі в умовах таких викликів, необхідно подолати стереотипи щодо традиційної системи освіти та сприяти розвитку освітнього середовища, яке б відповідає принципам монтессорі-педагогіки. Таким чином, актуальним стає дослідження особливостей сприйняття, адаптації та розвитку ідей Марії Монтессорі в українській педагогічній науці, що дозволить виявити перспективи їх подальшого впровадження у вітчизняну систему освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика рецепції педагогічних ідей Марії Монтессорі в українському освітньому просторі привернула увагу широкого кола вітчизняних науковців, дослідників і практиків. Її значущість зумовлена не лише зростаючим інтересом до альтернативних освітніх підходів, але й необхідністю критичного осмислення можливостей адаптації монтессорі-методики до національних реалій. У результаті ці ідеї стали предметом ґрунтовного міждисциплінарного аналізу, який охоплює історико-педагогічний, філософський, психологічний та практико-методичний аспекти, що сприяє глибшому розумінню сутності та потенціалу цього педагогічного напрямку в умовах сучасної української освіти.

Детальний аналіз втілення педагогічних ідей та філософських засад методу М. Монтессорі у практику дошкільних закладів як за кордоном, так і в Україні, їх вплив на розвиток дитини, її самостійність і пізнавальну активність здійснено Н. Григор'євою (Григор'єва, 2023). Встановлено спільні ознаки монтессорі-педагогіки і методик навчання на основі STEM (STEAM-STREAM) підходу, що цілком закономірно, адже вони взаємопов'язані на рівні фундаментальних наукових принципів, можливостями для збереження природної допитливості дитини, стимулювання дослідницького інтересу та виявлення інженерних здібностей ще в ранньому віці (Сліпучіна та ін., 2022). Розкрито значущість форм і методів соціального виховання Марії Монтессорі та доведено їхню практичну цінність для сучасного освітнього процесу,

особлива увага приділена їхньому гармонійному поєднанню з концепцією Нової української школи, що сприяє вихованню самостійних, відповідальних і соціально адаптованих особистостей (Маляр & Кухта, 2022). На основі дослідження філософських, психологічних і педагогічних засад гуманістичної концепції та освітньої практики Марії Монтессорі Н. Дудник окреслено ключові завдання, які постають перед педагогом у процесі їх засвоєння та впровадження в освітній процес (Дудник, 2017). Розроблено технологію засвоєння ідей монтессорі-педагогіки здобувачами вищої освіти за спеціальністю «Спеціальна освіта», яка забезпечує глибоке її розуміння та застосування (Сергеєва, 2021). Ідеї М. Монтессорі, що стосуються сенсорного розвитку дитини, втілено Н. Дудник та Н. Рупняк у спеціально організованому розвивальному середовищі для індивідуального пізнання світу відповідно до природного темпу дитини, охоплюючи всі канали сенсорного сприйняття: тактильний, баричний, слуховий, зоровий і смаковий, що дозволяє засвоювати знання про навколишній світ у найбільш сприятливий для цього період – у фазі сензитивності (Дудник & Рупняк, 2023). В. Бутенко визначено можливості педагогічної системи М. Монтессорі у розвитку пізнавального інтересу дошкільнят, які включають поступове засвоєння матеріалу відповідно до їхніх індивідуальних потреб і досвіду, педагогічне керування пізнавальними запитамі дітей, обмін знаннями між дітьми різного віку, а також забезпечення наступності у створенні розвивального середовища як у закладі дошкільної освіти, так і в сімейному просторі (Бутенко, 2023). С. Хоптою схарактеризовано концепцію виховання М. Монтессорі, згідно з якою дитина є головною цінністю освітнього процесу, а її індивідуальні інтереси та розвиток розглядаються як основні освітні пріоритети (Хопта, 2020a).

Педагогічні ідеї Марії Монтессорі продовжують знаходити нові інтерпретації у науковому та освітньому середовищі за кордоном. Дослідники високо оцінюють її підхід як інноваційний та гуманістичний, підкреслюючи його спрямованість на повагу до дитини, розвиток автономії, саморегуляції та

природної допитливості (Demangeon et al., 2023; Morssink-Santing et al., 2024; Sablić et al., 2025; Turós, 2024). Напрацювання закордонних колег демонструють високий рівень методологічної обґрунтованості монтессорі-методики, поглиблюючи її розуміння у світлі новітніх досліджень у сфері когнітивної психології, нейронаук та соціально-емоційного розвитку дитини, що має важливе значення для вітчизняної освітньої практики, адже дозволяє не лише глибше осмислювати ціннісні засади монтессорі-педагогіки, а й адаптовувати перевірені міжнародним досвідом відповідні педагогічні моделі до сучасних українських реалій. Можемо констатувати – педагогічна спадщина Монтессорі активно інтегрується в глобальні освітні стратегії, залишаючись живою, динамічною та відкритою до переосмислення відповідно до потреб сучасного суспільства.

Аналіз сучасних досліджень і наукових публікацій засвідчує зростаючу тенденцію до осмислення та впровадження педагогічної спадщини Марії Монтессорі в українському освітньому контексті, що відображає прагнення до модернізації підходів у вихованні та навчанні дітей, особливо в дошкільній освіті та початковій школі. Доведено ефективність монтессорі-методики у формуванні самостійності, відповідальності та критичного мислення дітей, що збігається з принципами Нової української школи (НУШ). Також дослідники акцентують увагу на можливості застосування монтессорі-підходу в інклюзивній освіті, його впливі на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. Водночас аналізується роль сучасних цифрових технологій у методиці Монтессорі, зокрема медіаосвіти, інтерактивних платформ і цифрових навчальних середовищ. Проте недостатньо вивченими, на наш погляд, є можливості адаптації монтессорі-методики до змішаного навчання, що поєднує традиційні та дистанційні форми освіти, підготовка та професійний розвиток педагогів, які працюють за монтессорі-методом, у контексті вимог сучасної української освітньої системи, взаємозв'язок між традиційною системою оцінювання навчальних досягнень і підходами, що використовуються в монтессорі-педагогіці. Таким чином, незважаючи на значний прогрес у

вивченні та впровадженні ідей Марії Монтессорі в Україні, подальші дослідження мають зосереджуватися на розширенні застосування цієї методики у формальній освіті, вдосконаленні підготовки педагогів та інтеграції інноваційних технологій в освітній процес.

Метою статті є аналіз особливостей впровадження педагогічної спадщини Марії Монтессорі в освітній простір України, визначення основних напрямів її наукового осмислення, а також виявлення перспектив і викликів, пов'язаних з адаптацією її методики до сучасних умов навчання. Завданням також є розгляд ролі монтессорі-підходу в контексті інклюзивної освіти, компетентнісного навчання та використання цифрових технологій у сучасному освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освіта спрямована на формування автономної, відповідальної та ініціативної особистості, що відповідає основним принципам педагогіки Марії Монтессорі. Визначення ключових педагогічних умов, які сприяють розвитку самостійності дітей, є надзвичайно актуальним, оскільки в умовах реформування української освіти методи, що заохочують самостійність, набувають особливої важливості у процесі реалізації концепції Нової української школи (НУШ). Так, у процесі аналізу філософських і теоретичних засад методу наукової педагогіки М. Монтессорі Н. Григор'євою були визначені ключові педагогічні умови, що сприяють розвитку дитячої самостійності: підготовлений дорослий, баланс свободи та обмежень, а також підготовлене середовище. Теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально підтверджено ефективність функціональної моделі та педагогічних умов формування самостійності у дітей середнього дошкільного віку через застосування методики М. Монтессорі в трудовій діяльності. Реалізація цієї моделі проходила у три етапи: інформативно-ознайомлювальний, підготовчий і самостійно-діяльнісний. Перший етап передбачав роботу з батьками та педагогами в рамках педагогічного просвітництва щодо розвитку самостійності у дітей, що

забезпечило реалізацію першої педагогічної умови – «підготовлений дорослий». На другому, підготовчому, етапі діти середнього дошкільного віку разом із педагогами та батьками брали участь у виконанні підготовчих вправ і засвоювали правила роботи в групі, що сприяло втіленню другої педагогічної умови – «свобода й ліміти». Третій, самостійно-діяльнісний етап, полягав у створенні середовища, яке стимулює розвиток самостійності, зокрема осередку «життєва практика». У цьому просторі діти працювали з автодидактичними матеріалами, удосконалюючи свої вміння, навички та проявляючи самостійність, що забезпечило реалізацію третьої педагогічної умови – «підготовлене середовище». Аналіз підсумкових даних, зібраних у процесі дослідно-експериментальної роботи, засвідчив результативність застосування функціональної моделі формування самостійності у дітей середнього дошкільного віку через використання педагогіки М. Монтесорі в трудовій діяльності (Григор'єва, 2024а).

Комунікація є одним із ключових аспектів соціалізації дитини, а в системі монтесорі-освіти вона набуває особливого значення. Методика Марії Монтесорі ґрунтується на принципах самостійного навчання, свободи вибору та природного розвитку, що зумовлює необхідність визначення ефективних комунікативних стратегій і тактик, які сприяють гармонійному спілкуванню дітей. В результаті пошуку продуктивних комунікативних стратегій і тактик спілкування дошкільнят у системі монтесорі-освіти І. Глазковою та А. Омелянко встановлено, що у педагогічній практиці М. Монтесорі накопичено значний досвід застосування різних форм організації діяльності дітей. У рамках дослідження було обрано ті з них, які опосередковано сприяють мовленнєвому розвитку дошкільнят. Запропоновано рекомендації щодо впровадження друкарської діяльності, проєктної роботи, театралізації та дозвіллевих заходів. Друкарська діяльність мотивує дітей до створення коротких оповідань, що сприяє розвитку всіх мовленнєвих навичок. Під час складання навіть невеликих текстів діти вчаться добирати відповідну лексику, використовувати образні засоби, впорядковувати мовний матеріал і логічно

будувати речення. Виражаючи свої думки, створюючи ілюстрації до книжок, вони розкриваються як творчі особистості. Театралізація сприяє збагаченню мовлення, дозволяє імпровізувати на основі літературних творів, що підвищує зв'язність висловлювань. У процесі проєктної діяльності діти залучаються до спільних дослідницьких завдань, що стимулює їх до активного мовленнєвого спілкування. Дозвілєві заходи проходять у невимушеній атмосфері, заохочуючи дітей до спонтанних висловлювань про події, враження та емоції. Завершальним етапом стала система моніторингу особистісних досягнень у мовленнєвому розвитку. Індивідуальні програми І. Глазковою та А. Омелянкою формувалися з урахуванням динаміки оволодіння всіма мовними аспектами: збагачення словникового запасу, засвоєння граматичних норм, розвитку звукової культури мовлення, а також удосконалення зв'язного діалогічного та монологічного мовлення. Програми базуються на результатах вхідної, проміжної та підсумкової діагностики, що дозволило визначати оптимальну стратегію мовленнєвого розвитку кожної дитини (Глазкова & Омелянко, 2024).

Відомо, що сучасна освітня парадигма спрямована на розвиток особистісних якостей дитини, зокрема її пізнавальної активності та самостійності, що є основою для ефективного навчання та самореалізації. У цьому контексті педагогічна система Марії Монтессорі пропонує унікальний підхід до виховання дошкільників. Зокрема, у старшому дошкільному віці відбувається якісне оновлення психічних процесів дитини, адже саме 6–7-й роки життя є вирішальними для переходу від наочно-образного до абстрактного мислення. Це час, коли пізнавальний інтерес спалахує з новою силою, а самостійність у навчанні стає природною потребою. Зібраний та узагальнений досвід розвитку пізнавальної активності й самостійності дітей у межах педагогічної системи Марії Монтессорі Р. Руденським підтверджує її неперехідну актуальність. Створене науковцем за монтессорі-методикою середовище не лише активізує пізнавальну діяльність, а й формує в дитини

відчуття гармонії та порядку, що закладає основу для розвитку «пізнавального ентузіазму» – здатності спонтанно досліджувати світ, вбирати знання та інтегрувати їх у власний досвід. Методичні рекомендації щодо використання монтессорі-матеріалів, розроблені Р. Руденським, спираються на важливі принципи: вони містять механізм контролю й корекції помилок, організовані за освітніми напрямками, розташовуються за принципом «від простого до складного» та вирізняються естетичною привабливістю. Таке середовище не лише підтримує пізнавальну активність, а й формує внутрішню дисципліну, яка згодом переростає у навчальну самодисципліну – основу для формування цілеспрямованої, активної особистості дитини (Руденський, 2024).

На наш погляд, фундаментальним аспектом раннього дитинства є сенсорний розвиток, оскільки саме через органи чуття малюки пізнають світ, формують уявлення про навколишнє середовище та розвивають когнітивні навички. Педагогічна система Марії Монтессорі приділяє особливу увагу сенсорному вихованню, створюючи спеціальні умови для стимулювання розвитку зору, слуху, дотику, нюху та смаку. В. Бутенко і Д. Літучою теоретично обґрунтовано та визначено педагогічні умови сенсорного розвитку дітей раннього віку відповідно до педагогічної системи М. Монтессорі. Зокрема, розглянуто такі аспекти: організація та облаштування сенсорного осередку в груповій кімнаті для малюків; впровадження в освітній процес спеціально розробленого комплексу завдань із використанням дидактичних матеріалів і навчально-ігрових посібників за методикою М. Монтессорі; формування мотивації батьків до активної участі у сенсорному розвитку дітей на основі принципів цієї педагогічної системи. Доведено, що визначені й теоретично обґрунтовані педагогічні умови є достатніми для успішного виконання поставлених завдань і сприяють ефективному сенсорному розвитку дітей раннього віку (Бутенко & Літуча, 2023).

У сучасному світі, де інформаційні технології та медіа займають значну частину життя навіть наймолодших дітей, формування медіаграмотності в умовах закладу дошкільної освіти набуває особливої важливості. Як з'ясовано,

дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку критичного мислення, усвідомленого сприйняття інформації та безпечної взаємодії з медіасередовищем. З огляду на зростаючий вплив цифрових технологій та їх використання в освітньому процесі, виникає необхідність формування у дітей навичок аналізу медіаконтенту, розпізнавання достовірної інформації, а також розвитку відповідальної поведінки у цифровому просторі. Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у цьому процесі, бо саме тут закладаються основи інформаційної культури та безпечної взаємодії з медіапродукцією. Таким чином, дослідження питань медіаграмотності дітей дошкільного віку є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки сприяє гармонійному розвитку особистості, адаптації до сучасного інформаційного суспільства та підготовці до подальшого навчання. У цьому контексті Ю. Семеняко обґрунтовано значущість застосування ідей педагогіки М. Монтессорі в медіаосвітньому процесі закладів дошкільної освіти з метою особистісного розвитку дітей: формування освітнього середовища, що поєднує традиційні та цифрові матеріали, надання дітям можливості самостійно взаємодіяти з медійними ресурсами, подібно до їхньої природної дослідницької діяльності, обговорення достовірності новин, методів фільтрації інформації та визначення надійності джерел через інтерактивні заняття та дискусії, створення дітьми відеороликів, подкастів або власних сайтів, навчаючись працювати з цифровими інструментами, а також розвиваючи навички командної роботи та креативного мислення, підтримка гармонії між цифровими технологіями та традиційними методами навчання, щоб зберегти цінність фізичного досвіду та живої взаємодії, як ключового аспекту педагогіки Монтессорі, що підкреслює значення сенсорного розвитку та активної участі дитини в освітньому процесі (Семеняко, 2024).

Задекларовано, що реформування сучасної дошкільної освіти в Україні передбачає перехід до нових підходів у педагогічній діяльності, що відповідають вимогам розвитку дитини як активного суб'єкта навчання. У

цьому контексті ідеї Марії Монтесорі щодо ролі та функцій педагога набувають особливої актуальності, оскільки вони орієнтовані на особистісно-центрований підхід, самостійність дитини та створення сприятливого освітнього середовища. Узагальнюючи погляди М. Монтесорі щодо ролі педагога, Н. Григор'євою виокремлено вимоги, які розкривають основні функції та завдання монтесорі-педагога: «майстерність проявляється у розумінні основної функції підготовленого середовища, а також характеристик і призначення кожного матеріалу, знання особливостей віку дитини, для якого він призначений; педагог повинен бути смиренним і терплячим, зі смиренності виникає повага до душі дитини; педагог повинен бути спостережливим, проникливим, тактовним, досвідченим і насамперед милосердним; педагог повинен слугувати дитині (паралель стосунків: учитель-слуга, дитина-господар); педагог повинен уміти підготувати все для роботи дитини і, суворо дотримуючись меж свого втручання, залишити дитині право обирати заняття, тим самим поважаючи її; під час наростаючої активності дитини активність педагога повинна спадати, необхідно заохочувати незалежність дитини, її вільний вибір і самостійну діяльність; педагог повинен бути привабливим для дітей, приємним, незворушним, турботливим, сповненим спокійної гідності» (Григор'єва, 2021).

А. Баєнко встановлено, що підготовка педагога до роботи в сфері монтесорі-педагогіки потребує не лише професійної компетентності (засвоєння теоретичних основ і практичних навичок), а й психологічної готовності. Педагог, який працює за методом Монтесорі, повинен бути відкритим до специфіки цієї системи та готовим переглянути власні педагогічні підходи. Якщо наставник не ставить особистість дитини в центр освітнього процесу, він не зможе ефективно працювати за цією методикою. Дослідження А. Баєнко підтвердило, що для монтесорі-педагога надзвичайно важливо проявляти уважність і м'якість, що сприяє вдосконаленню його спостережливості за діяльністю дитини. Саме від педагога значною мірою залежить процес формування особистості здобувача освіти. Роль гіда в

монтессорі-класі полягає не тільки у навчанні, а й у створенні середовища, яке заохочує самостійність, ініціативність і розкриття природного потенціалу дитини (Баєнко, 2024).

Проблема запобігання війнам і досягнення миру на планеті зайняла важливе місце у філософії Марії Монтессорі. Протягом свого життя вона стала свідком Першої світової війни, громадянської війни в Іспанії та Другої світової війни, що глибоко вплинуло на її світогляд. Ці трагічні події спонукали її осмислити глобальні виклики майбутнього людства, відкрито висловлювати свої думки та шукати шляхи їх вирішення (Монтессорі, 2023).

Сьогодні Україна протистоїть жорстокій агресії з боку РФ, героїчно захищаючи свою незалежність. На жаль, проблема воєн залишається актуальною, а людство досі не досягло сталого миру. Грунтуючись на переконанні педагога-гуманіста, що центром освітнього процесу має бути дитина, зокрема її внутрішній світ і духовний розвиток, Н. Григор'євою проаналізовано три ключові аспекти, що сприяють формуванню культури миру: навчальний простір, навчальні матеріали та види діяльності, які застосовуються в освітньому процесі. Навчальний простір у монтессорі-школі має бути добре організованим, естетичним і наповненим матеріалами, що стимулюють розвиток дитини. Важливими принципами є свобода вибору, зручність для самостійної роботи та відсутність зовнішнього примусу. Таке середовище сприяє формуванню відповідальності, поваги до інших і мирного співіснування. В монтессорі-освіті широко використовуються сенсорно-орієнтовані, інтерактивні та багатофункціональні матеріали, що допомагають дитині самостійно досліджувати навколишній світ. Вони сприяють розвитку навичок концентрації, терпимості та взаємодопомоги, що є основою культури миру. Діти залучаються до індивідуальної та групової роботи, де навчаються співпрацювати, розв'язувати конфлікти мирним шляхом і проявляти емпатію. Особлива увага приділяється практичним життєвим навичкам, вправам на саморегуляцію та роботі над власними емоціями, що сприяє гармонійному

розвитку особистості та миротворчому світогляду (Григор'єва, 2024b).

У сучасній освіті все більшого значення набуває індивідуалізований підхід до розвитку та виховання дітей дошкільного віку. Методика Марії Монтесорі є однією з найефективніших систем дошкільного навчання, що ґрунтується на принципах свободи вибору, самостійності та природного розвитку дитини в підготовленому середовищі. Виховна робота в закладах дошкільної освіти за методикою Монтесорі сприяє формуванню незалежності, відповідальності та внутрішньої мотивації дитини до пізнання світу. Вона забезпечує гармонійний розвиток особистості через інтеграцію сенсорного, когнітивного та емоційного виховання. Однак, незважаючи на доведену ефективність цієї методики, її теоретичні та практичні аспекти потребують подальшого вивчення, адаптації до сучасних освітніх реалій та впровадження в ширшу педагогічну практику. З цієї точки зору результати дослідження В. Сало мають теоретичне та практичне значення щодо впровадження педагогічних ідей Марії Монтесорі в систему дошкільної освіти. Вченою проаналізовано ключові принципи методики Монтесорі, зокрема: свободу, що виражається у можливості дитини самостійно обирати навчальний матеріал, партнера, місце та час діяльності; самостійність, яка сприяє розвитку впевненості в собі, незалежності та здатності приймати власні рішення. Окреслено основні потреби дитини, які є визначальними у цій педагогічній системі, серед них – потреба в любові, турботі та захисті, необхідність розуміння та поваги з боку дорослих, а також важливість наявності чітких правил і обмежень (Сало, 2020).

Таким чином, ідеї Марії Монтесорі, які отримали широке визнання у світі, активно впроваджуються в сучасну вітчизняну освітню практику, змінюють традиційні підходи до навчання та виховання, оскільки зосереджуються на розвитку особистості дитини, її самостійності та активному залученні до освітнього процесу. Аналіз творчої реалізації ідей Монтесорі в сучасних умовах дозволяє визначити декілька основних напрямів впливу на освітній процес.

1. Індивідуалізація навчання. Одним із основних принципів методики

Монтессорі є повага до індивідуальних потреб і темпів розвитку кожної дитини. В сучасних освітніх практиках це реалізується через персоналізовані освітні траєкторії, коли кожна дитина може працювати з матеріалами, які відповідають її інтересам і рівню розвитку. Педагог не є традиційним «передавачем знань», а виступає як «гід», спрямовуючи дитину на продуктивне освоєння навчального матеріалу.

2. Адаптація освітнього середовища. Згідно з ідеями Монтессорі, фізичне середовище є невід'ємною частиною освітнього процесу. Сучасні школи та дошкільні заклади, що впроваджують методику, створюють спеціально організовані простори, які дозволяють дітям вільно рухатися, обирати матеріали для роботи та здійснювати навчання у зручному для них темпі. Ці простори часто включають інтерактивні дошки, планшети та інші цифрові засоби, що додають новий вимір до традиційних матеріалів Монтессорі.

3. Розвиток критичного мислення та творчих здібностей. Ідеї Монтессорі, як засвідчують результати впровадження педагогічних ідей в освітню практику, значно вплинули на розвиток критичного мислення та творчих здібностей у дітей. Учні заохочуються до самостійного пошуку рішень, аналізу інформації та розв'язання проблем. Сучасні педагогічні стратегії, що базуються на методиці Монтессорі, активно використовують різноманітні дослідницькі проекти, ігри та практичні завдання, які розвивають здатність дітей мислити нестандартно та винахідливо.

4. Соціальна взаємодія та розвиток емоційного інтелекту. Вчені та практики акцентують увагу на тому, що методика Монтессорі сприяє ефективній взаємодії дітей у групах різного віку. В цьому середовищі старші діти виступають як наставники для молодших, що допомагає формувати навички співпраці, відповідальності та емпатії. В сучасній освітній практиці ці принципи реалізуються через організацію колективних проектів, групових дискусій і спільної діяльності.

5. Інтеграція цифрових технологій. Сучасні освітні заклади, що

використовують методику Монтесорі, активно інтегрують цифрові технології в освітній процес. Ідеї Монтесорі, що зосереджуються на практичній діяльності, органічно поєднуються з новими можливостями, які надають сучасні технології. Наприклад, діти можуть створювати мультимедійні проєкти, навчатися за допомогою освітніх програм і застосунків, що підтримують ідею самостійного навчання.

6. Творчі проєкти та дослідження. Творчість і дослідницький підхід є невід'ємною частиною навчання за методикою Монтесорі. У сучасних освітніх практиках діти мають змогу брати участь у проєктах, які включають створення власних медійних матеріалів, проведення досліджень, виготовлення моделей або виконання творчих завдань. Цей підхід стимулює розвиток навичок критичного мислення, комунікації та співпраці.

7. Інклюзивний підхід. Методика Монтесорі є надзвичайно гнучкою і дозволяє адаптувати її до потреб дітей з різними освітніми можливостями. Вона може бути використана в класах, що включають дітей з особливими потребами, оскільки пропонує індивідуалізований підхід до кожної дитини, що є основою сучасної інклюзивної освіти.

8. Розвиток самостійності та відповідальності. Методика Монтесорі сприяє розвитку самостійності, ініціативності та відповідальності у дітей, що важливо для формування активних і свідомих громадян. Це допомагає не тільки в освітньому процесі, а й у життєвих ситуаціях, оскільки діти вчаться приймати рішення і нести відповідальність за свої вчинки.

9. Створення сприятливого навчального середовища. Методика Монтесорі пропонує спеціально організоване середовище, яке стимулює активну діяльність дітей, розвиток їхніх моторних, когнітивних та соціальних навичок. В Україні спостерігається зростаючий попит на такий підхід, оскільки він відповідає концепціям нової української школи.

Отже, відображення науковцями та педагогами результатів творчої реалізації ідей Марії Монтесорі в сучасній освітній практиці сприяє розвитку самостійних, творчих і критично мислячих особистостей. Її принципи

індивідуалізації, взаємодії, розвитку емоційного інтелекту і творчих здібностей стають основою нових підходів у навчанні дітей, що відповідає вимогам сучасної педагогіки і потребам нового покоління.

В українському науково-педагогічному дискурсі також доцільно виокремити змістові напрями, що характеризують рецепцію ідей М. Монтессорі.

Історико-педагогічний аспект. У межах цього напрямку досліджується вплив ідей Монтессорі на розвиток української педагогічної думки, аналізується історія їх запровадження у вітчизняну систему освіти. Особливу увагу приділено періоду перших спроб інтеграції методики на початку ХХ століття та її відродженню в незалежній Україні.

Теоретико-методологічні засади. У цьому контексті розглядаються основні принципи педагогіки Монтессорі, зокрема свобода вибору, самостійність, сенситивні періоди розвитку та індивідуалізація освітнього процесу. Аналізується їх відповідність сучасним концепціям особистісно орієнтованої освіти та компетентнісного підходу.

Практичне застосування методики. Одним із ключових напрямів є впровадження методики Монтессорі в практику українських закладів дошкільної освіти та початкової школи. Досліджується організація освітнього середовища, підготовка педагогів, використання дидактичних матеріалів і методів роботи з дітьми.

Психолого-педагогічний вимір. Аналізується вплив підходу Монтессорі на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток дитини. Особлива увага приділяється ролі педагога-гiда у створенні сприятливих умов для розвитку самостійності та відповідальності учнів.

Адаптація до сучасних освітніх викликів. Досліджується можливість інтеграції методики Монтессорі з новітніми педагогічними технологіями, зокрема медіаосвітою та цифровими інструментами. Вивчається її ефективність в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Порівняльний аналіз з іншими педагогічними системами. Вивчаються спільні та відмінні риси методики Монтессорі порівняно з альтернативними підходами, такими як Вальдорфська педагогіка, Реджіо-підхід, гуманістична педагогіка. Це дозволяє визначити унікальні переваги та потенційні виклики її застосування в українському освітньому просторі.

Висновки. Таким чином, ідеї Марії Монтессорі займають важливе місце в українському науково-педагогічному дискурсі, а їх адаптація до сучасних освітніх потреб сприяє вдосконаленню освітнього процесу, забезпечуючи розвиток особистості дитини відповідно до її природних здібностей та інтересів.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому доцільним є аналіз поглядів науковців на інтеграцію методики Монтессорі з сучасними педагогічними підходами, стратегію розробки і вдосконалення освітніх програм для підготовки педагогів, які будуть застосовувати принципи цієї методики в своїй професійній діяльності, а також забезпечення їх відповідним професійним розвитком, проведення системного дослідження ефективності впровадження монтессорі-методики в умовах українських загальноосвітніх шкіл, зокрема у середній та старшій ланках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баєнко, А. О. (2024). Роль педагога в монтессорі-класі. *Інноваційна педагогіка*, (75), 247–251. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.47>
- Бутенко, В. Г. (2023). Розвиток пізнавального інтересу дітей дошкільного віку за педагогічною системою Марії Монтессорі. У О. В. Лобова, & С. М. Кондратюк (Ред.), *Теорія та методика дошкільної і початкової освіти* (с. 7–31). СумДПУ ім. А. С. Макаренка. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13587>
- Бутенко, В. Г., & Літуча, Д. С. (2023). Педагогічні умови сенсорного розвитку дітей раннього віку за педагогічною системою М. Монтессорі. *Інноваційна педагогіка*, 2(63), 141–145. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.29>
- Глазкова, І., & Омеляненко, А. (2024). Комунікативні стратегії та тактики спілкування з дітьми в Монтессорі-групах закладу дошкільної освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, (1), 309–318. <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2024-1-309-318>
- Григор'єва, Н. (2021). Ідеї М. Монтессорі щодо ролі і функцій педагога закладу дошкільної освіти та їх використання в умовах реформування вітчизняної дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, (1), 79–85. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(5\).2021.235188](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(5).2021.235188)

- Григор'єва, Н. А. (2023). Реалізація педагогічних ідей М. Монтессорі в практиці зарубіжних і вітчизняних закладів дошкільної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, (13), 121–131. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/6401>
- Григор'єва, Н. А. (2024a). *Виховання самостійності у дітей дошкільного віку засобами педагогіки М. Монтессорі* [Дис. д-ра філософії, Бердянський державний педагогічний університет]. Інституційний репозитарій Бердянського державного педагогічного університету. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/3207>
- Григор'єва, Н. А. (2024b). Проблема війни і миру у філософії та педагогічній практиці М. Монтессорі. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, (1), 125–133. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/8595>
- Дудник, Н. (2017). Особливості підготовки Монтессорі-педагога. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*, (8), 134–146. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkogpth_2017_8_18
- Дудник, Н., & Рупняк, Н. (2023). Особливості розвитку сенсорики дошкільників за системою М. Монтессорі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, (49), 20–27. <https://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/36>
- Маляр, Л., & Кухта, М. (2022). Актуальність форм і методів соціального виховання М. Монтессорі в педагогічному процесі Нової української школи. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2(1), 121–126. <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.19>
- Монтессорі, М. (2023). *Освіта і мир* (О. Проскура, Пер.). 7БЦ. (Оригінал опубліковано 1949 р.)
- Павленко, Т. (2023). Постаць Марії Монтессорі (1870–1952) у відкритих довідкових електронних виданнях. *Науково-педагогічні студії*, (7), 167–179. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-167-179>
- Руденський, Р. (2024). Формування пізнавальної активності та самостійності старших дошкільників у педагогічній системі Марії Монтессорі. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, (40), 192–204. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/12259>
- Русова, С. (1996). Практичні поради до виховання дітей. У *Вибрані педагогічні твори* (с. 230–234). Освіта. https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rusova_S_Praktychni_porady_do_vykhovannya_ditey.pdf
- Сало, В. В. (2020). Теоретично-практичні аспекти виховної роботи у дошкільному закладі за методикою Марії Монтессорі. *Молодий вчений*, (8), 36–39. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-8>
- Семеняко, Ю. Б. (2024). Імплементация ідей педагогіки М. Монтессорі в процес формування медіаграмотності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*, (4), 1396–1406. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/11235>
- Сергеева, В. (2021). Педагогіка М. Монтессорі у професійній підготовці студентів спеціальності «Спеціальна освіта». *Актуальні питання гуманітарних наук*, 3(37), 187–194. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-29>
- Сліпучіна, І. А., Поліщук, А. П., & Меньяйлов, С. М. (2022). Педагогіка Монтессорі і STEM-підхід: розвиток ідей конструктивізму в сучасній освіті. *Наукові записки Малої академії наук України*, (2), 100–108. <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-12>
- Хопта, С. М. (2020a). Педагогічні ідеї Марії Монтессорі в контексті сучасного освітнього простору. *Інноваційна педагогіка*, (28), 48–51. <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/10.pdf>
- Хопта, С. М. (2020b). Постаць Марії Монтессорі в інформаційно-бібліографічному ресурсі

- «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: (до 150-річчя від дня народження). *Науково-педагогічні студії*, (4), 75–89. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2020-4-75-89>
- Demangeon, A., Claudel-Valentin, S., Aubry, A., & Tazouti, Y. (2023). A meta-analysis of the effects of Montessori education on five fields of development and learning in preschool and school-age children. *Contemporary Educational Psychology*, (73). <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2023.102182>
- Morssink-Santing, V. E., Van der Zee, S., Klaver, L. T., De Brouwer, J., & Sins, P. H. M. (2024). The long-term effect of alternative education on self-regulated learning: A comparison between Montessori, Dalton, and traditional education. *Studies in Educational Evaluation*, (83). <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2024.101380>
- Sablić M., Mirosavljević A., & Bogatić K. (2025). Multigrade education and the montessori model: A pathway towards inclusion and equity. *International Journal of Educational Research*, (131). <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2025.102600>
- Turós, M. (2024). Comparative analysis of the views of Montessori and Waldorf teacher trainers. *Social Sciences & Humanities Open*, (9). <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.100855>

REFERENCES

- Baienko, A. O. (2024). The role of the teacher in the Montessori classroom. *Innovative Pedagogy*, (75), 247–251. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.47> [in Ukrainian]
- Butenko, V. H. (2023). Rozvytok piznavalnoho interesu ditei doshkilnoho viku za pedahohichnoiu systemoiu Marii Montessori [Development of cognitive interest of preschool children according to Maria Montessori's pedagogical]. In O. V. Lobova, & S. M. Kondratiuk (Ed.), *Teoriia ta metodyka doshkilnoi i pochatkovoї osvity* [Theory and methodology of preschool and primary education] (pp. 7–31). SumDPU im. A. S. Makarenka. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13587> [in Ukrainian]
- Butenko, V. H. & Litucha, D. S. (2023). Pedagogical conditions of the early age children's sensory development according to the pedagogical system of M. Montessori. *Innovative Pedagogy*, 2(63), 141–145. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.29> [in Ukrainian]
- Hlaskova, I., & Omelianenko, A. (2024). Communicative strategies and tactics of communicating with children in Montessori groups of the preschool educational institution. *Scientific papers of Berdyansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*, (1), 309–318. <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2024-1-309-318> [in Ukrainian]
- Hryhorieva, N. (2021). M. Montessori's ideas about the role and functions of the teacher of preschool education institution and their use in the conditions of reforming the domestic preschool education. *Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*, (1), 79–85. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(5\).2021.235188](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(5).2021.235188) [in Ukrainian]
- Hryhorieva, N. A. (2023). Implementation of the ideas and principles of the M. Montessori method in the practice of foreign and domestic preschool education institutions. *Prospects and innovations of science (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")*, (13), 121–131. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/6401> [in Ukrainian]
- Hryhorieva, N. A. (2024a). *Education of independence in preschool children by means of Montessori pedagogy* [Doctoral dissertation, Berdiansk State Pedagogical University]. Institutional Repository of Berdyansk State Pedagogical University. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/3207> [in Ukrainian]
- Hryhorieva, N. A. (2024b). The problem of war and peace in the philosophy and pedagogical practice of M. Montessori. *Prospects and innovations of science (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")*, (1), 125–133. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/8595> [in Ukrainian]
- Dudnyk, N. (2017). Osoblyvosti pidhotovky Montessori-pedahoha [Features of the training of a

- Montessori teacher]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoï humanitarno-pedahohichnoï akademii im. Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohika [Scientific Bulletin of Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy. Series: Pedagogy]*, (8), 134–146. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkogpth_2017_8_18 [in Ukrainian]
- Dudnyk, N., & Rupniak, N. (2023). Features of the development of the sensory of preschoolers according to the M. Montessori system. *Human Studies. Series of "Pedagogy"*, (49), 20–27. <https://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/36> [in Ukrainian]
- Maliar, L., & Kukhta, M. (2022). Actuality of Forms and Methods of Montessori's Social Education in the Pedagogical Process of The New Ukrainian School. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2(1), 121–126. <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.19> [in Ukrainian]
- Montessori, M. (2023). *Osvita i myr [Education and Peace]* (O. Proskura, Trans.). 7BTs. (Original published 1949) [in Ukrainian]
- Pavlenko, T. (2023). The figure of Maria Montessori (1870–1952) in open reference electronic editions. *Research and Educational Studies*, (7), 167–179. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-167-179> [in Ukrainian]
- Rudenskyi, R. (2024). Formation of senior preschoolers' cognitive activity and independence in the Maria Montessori pedagogical system. *Visnyk of the Lviv University. Series Pedagogics*, (40), 192–204. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/12259> [in Ukrainian]
- Rusova, S. (1996). Praktychni porady do vykhovannia ditei [Practical tips for raising children]. In *Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works]* (pp. 230–234). Osvita. https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rusova_S_Praktychni_porady_do_vykhovannya_ditey.pdf [in Ukrainian]
- Salo, V. V. (2020). Theoretical and practical aspects of educational work in a preschool institution according to the method of Maria Montessori. *Young Scientist*, (8), 36–39. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-8> [in Ukrainian]
- Semeniako, Yu. B. (2024). Implementation of M. Montessori's pedagogical ideas in the process of forming media literacy of preschool children in the conditions of a preschool education institution. *Bulletin of Science and Education (Series "Philology", Series "Pedagogy", Series "Sociology", Series "Culture and Art", Series "History and Archeology")*, (4), 1396–1406. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/11235> [in Ukrainian]
- Serheieva, V. (2021). M. Montessori's pedagogy in professional training of the students majoring in Special Education. *Current Issues of the Humanities*, 3(37), 187–194. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-29> [in Ukrainian]
- Slipukhina, I. A., Polishchuk, A. P., & Mienailov, S. M. (2022). Montessori pedagogy and the STEM approach: the development of constructivist ideas in modern education. *Scientific Notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine*, (2), 100–108. <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-12> [in Ukrainian]
- Khopta, S. M. (2020a). Pedagogical ideas of Maria Montessori in the context of modern educational space. *Innovative Pedagogy*, (28), 48–51. <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/10.pdf> [in Ukrainian]
- Khopta, S. M. (2020b). Figure of Maria Montessori in information and bibliographic resource "Outstanding teachers of Ukraine and the world" of V. O. Sukhomlynsky SSEL of Ukraine: (to the 150th anniversary of her birth). *Research and Educational Studies*, (4), 75–89. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2020-4-75-89> [in Ukrainian]
- Demangeon, A., Claudel-Valentin, S., Aubry, A., & Tazouti, Y. (2023). A meta-analysis of the effects of Montessori education on five fields of development and learning in preschool and school-age children. *Contemporary Educational Psychology*, (73). <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2023.102182> [in English]
- Morssink-Santing, V. E., Van der Zee, S., Klaver, L. T., De Brouwer, J., & Sins, P. H. M. (2024).

- The long-term effect of alternative education on self-regulated learning: A comparison between Montessori, Dalton, and traditional education. *Studies in Educational Evaluation*, (83). <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2024.101380> [in English]
- Sablić M., Miroslavljević A., & Bogatić K. (2025). Multigrade education and the montessori model: A pathway towards inclusion and equity. *International Journal of Educational Research*, (131). <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2025.102600> [in English]
- Turós, M. (2024). Comparative analysis of the views of Montessori and Waldorf teacher trainers. *Social Sciences & Humanities Open*, (9). <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.100855> [in English]

Svitlana Lapaienko,

PhD of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-0412-6618

e-mail: slapaenko@ukr.net

Tetiana Pavlenko,

Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0003-3244-7897

e-mail: tetana1806@gmail.com

Yevheniia Demyda,

Junior Researcher of Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine Kyiv, Ukraine

e-mail: evgeshadem@i.ua

RECEPTION OF MARIA MONTESSORI'S IDEAS IN UKRAINIAN SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL DISCUSSION

Abstract. The article analyzes the process of reception of Maria Montessori's ideas in the Ukrainian scientific and pedagogical discourse. The main conceptual provisions of Montessori pedagogy and their adaptation to modern educational realities of Ukraine are studied. The scientific works of Ukrainian scientists devoted to the introduction of M. Montessori's methodology into the system of preschool and primary education are analyzed. Special attention is paid to the analysis of the content areas of research that highlight the importance of freedom of choice, independence and individualization of the educational process in the context of modern educational reform. The advantages of the Montessori approach for child development are characterized, in particular its impact on the formation of sensory, cognitive and socio-emotional skills. It is determined that M. Montessori's methodology is actively

used in preschool educational institutions of Ukraine and affects the development of inclusive pedagogy. The problematic aspects of the implementation of Montessori pedagogy in the Ukrainian education system are outlined, including the issues of teacher training, adaptation of methodological materials and compliance with educational standards. The key pedagogical conditions that contribute to the development of children's independence in Montessori education are characterized. An important role in this is played by a prepared environment where all educational materials are available to children, which allows them to independently choose tasks and work at their own pace. One of the key principles of the methodology is freedom of choice, which allows children to independently decide what material and for how long they will work with. The principle of "help me do it myself" is decisive in the Montessori approach: the teacher creates conditions in which the child learns independently. A feature of Montessori classes are mixed-age groups, where children learn cooperation, mutual assistance and responsibility. An important aspect is the development of self-discipline, as the child independently manages his own behavior, learns to follow the rules and be responsible for his actions. Prospects for further scientific research in this area are established, in particular, regarding the improvement of pedagogical strategies, optimization of the educational environment and integration of digital technologies within the Montessori method.

Keywords: Montessori-pedagogy, Montessori- teacher, Montessori- materials, reception of pedagogical ideas, preschool education, sensory development of the child, social education, pedagogical conditions.